

УДК 657.1

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Безкоровайна Лідія Василівна, к.е.н., доцент, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація — Вказана специфіка функціонування системи обліку на сільськогосподарських підприємствах. Надані рекомендації щодо ефективного впровадження управлінського обліку в діяльність сільськогосподарських підприємств. **Ключові слова** — бюджетування, документація, облік, облікова політика, центр відповідальності.

Розвиток ринкових відносин зумовлює нові вимоги до підвищення ефективності управління на сільськогосподарських підприємствах, що призводить до необхідності перебудови системи управління і до посилення ролі управлінського обліку. Управлінський облік являє собою облікову систему, якого дозволяє приймати вищому керівництву і фахівцям обґрунтовані управлінські рішення. Уміння економічно правильно оцінювати і реагувати на динамічні зміни умов розвитку виробничих процесів сприяє успішній реалізації завдань управління.

Дослідження особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств України в сучасних умовах свідчить про їх істотні особливості порівняно з підприємствами інших галузей, що впливає на побудову управлінського обліку. Ці особливості спостерігаються в системах менеджменту, економіки, технології, організації діяльності.

Зазначені особливості впливають на процес прийняття управлінських рішень. Одночасно слід визнати, що ряд моментів визначають побудову безпосередньо обліку. Найбільш істотними серед них можна назвати такі: використання у виробничому процесі біологічних активів; наявність звітності про собівартість валової і товарної продукції; наявність великої кількості статей витрат, які вважаються прямими; нерівномірність проведення витрат протягом виробничого періо-

ду; наявність особливої групи витрат, які можна віднести до умовно-змінних [1]. Всі ці фактори мають бути враховані при побудові системи управлінського обліку.

Побудова ефективного управлінського обліку на сільськогосподарському підприємстві, безумовно, передбачає попередній аналіз його діяльності з метою розробки рекомендацій і здійснення конкретних заходів щодо удосконалення окремих процесів, сегментів та діяльності підприємства в цілому. При цьому існує необхідність розробки специфічних стандартів управлінського обліку з урахуванням особливостей конкретного сільськогосподарського підприємства.

Розроблена таким чином система управлінського обліку легко адаптується до нових процесів, які виникають в рамках здійснення основної діяльності. При належному впровадженні системи всі принципи обліку зрозумілі співробітникам і керівникам структурних підрозділів, а звітність використовується ними для ефективного вирішення завдань.

Управлінський аналіз звітності дає можливість прорахувати варіанти вирішення управлінської проблеми, вибрати з них найбільш оптимальний і оперативно прийняти ефективні управлінські рішення.

Надання достовірної та своєчасної інформації у вигляді внутрішньої управлінської звітності – одна з основних функцій системи управлінського обліку.

Впровадження системи управлінського обліку передбачає поділ обов'язків між фінансовою та управлінською бухгалтерією, виділення центрів відповідальності, розподіл повноважень між відповідальними особами, формування облікової політики для цілей управлінського обліку і форм управлінської звітності.

На початковому етапі необхідно визначити конкретні завдання, які належить вирішити за допомогою управлінського обліку. Проблеми кожного сільськогосподарського підприємства на певних етапах розвитку бізнесу індивідуальні. Це можуть бути проблеми з управлінням витратами і обіговими коштами, рухом грошових коштів та ін. З урахуванням визначених цілей і завдань будуть визначені межі системи управлінського обліку.

Створення ефективної організаційної структури починається з визначення центрів відповідальності. До них можна віднести підрозділи або напрямки діяльності, де необхідною умовою для ефективної діяльності є аналіз і контроль доходів і витрат. Визначення центрів відповідальності індивідуально для будь-якого підприємства в зв'язку з тим, що кожне має свою організаційну структуру і специфіку побудови бізнесу.

При розробці облікової політики управлінського обліку доцільно використати існуючий світовий досвід стосовно особливостей діяльності конкретного сільськогосподарського підприємства. Крім видання облікової управлінської політики, затвердження робочого плану рахунків, форм первинних облікових документів, методів оцінки активів і зобов'язань, правил документообігу, потрібно створити пакет стандартів управлінського обліку конкретного підприємства. У сукупності ці документи дозволять впровадити облікову управлінську політику в процес функціонування системи управлінського обліку. Серед них мають бути такі, що міститимуть інструкції керівництва, нормативно-довідкову інформацію та регламент і процедури обліку.

Також необхідно затвердити порядок документообігу в системі управлінського обліку. При розробці облікових стандартів сільськогосподарського підприємства доцільно детально описати предмет облікових операцій, навести приклади відображення в обліку нестандартних операцій. Від чіткості та деталізації описану облікового процесу, буде залежати відсутність проблемних ситуацій в процесі функціонування системи управлінського обліку.

Завдання, які вирішуються за допомогою управлінського обліку, впливають на обсяг та зміст стандартів конкретного підприємства. Важелі мотивації в поєднанні з бюджетуванням переростають в систему контролінгу, що є важливим інструментом ефективного управління діяльністю сільськогосподарського підприємства. На підприємстві облікова політика фінансового обліку і стандарти управлінського обліку повинні бути узгодженими і мати однаковий рівень регламентації обліку. Стандарти управлінського обліку визначають порядок ведення обліку на всіх сегментах і за всіма видами діяльності, затверджуються керівництвом підприємства і є обов'язковими до застосування всіма підрозділами підприємства. Якщо у різних підрозділах підприємства відсутнє єдине поняття про об'єкт обліку, використовуються різні підходи до оцінки активів, застосовуються індивідуальні структури витрат, облікова інформація за структурними підрозділами стає несумісною, а значить знижується ефективність її використання для прийняття управлінських рішень.

Одним із основних об'єктів обліку на сільськогосподарських підприємствах є витрати. Ними у більшій мірі, ніж доходами можуть і повинні управляти керівники підприємства на всіх його рівнях. Наскільки ефективно використовуються ресурси підприємства в значній мірі залежить від знання, вміння та професійності конкретних керівників, від наявності та доступності всієї інформації, необхідної для прийняття ними відповідних рішень.

На основі інформації про витрати і собівартість продукції, робіт та послуг приймається велика кількість управлінських рішень, за оцінкою багатьох спеціалістів до 90 відсотків всіх рішень по управлінню підприємством [2].

На сьогодні найбільш економічним підходом до побудови системи обліку витрат вважається підхід, за якого виділяються типові управлінські завдання (контроль за виконанням бюджетів: реалізації, придбання виробничих витрат на оплату праці, адміністративних витрат, витрат на збут тощо) [3].

Незалежно від підходу до організації управлінського обліку значна частина інформації про витрати формується в системі рахунків бухгалтерського обліку.

Реєструвати господарські операції в управлінському обліку можна із застосуванням принципу подвійного запису або фіксуючи інформацію в накопичувальних облікових регістрах. В управлінському обліку план рахунків доцільно побудувати, базуючись на плані рахунків фінансового обліку, з виділенням окремих, так званих «управлінських рахунків», на яких накопичується інформація, необхідна для системи менеджменту. Управлінський план рахунків можна використовувати як інструмент для фіксації інформації, яка необхідна керівництву для контролю, аналізу і прийняття управлінських рішень.

Важливим елементом управлінського обліку є наявність довідника номенклатури, який визначається особливостями діяльності сільськогосподарського підприємства.

Найчастіше на сільськогосподарських підприємствах номенклатурним видом є сільськогосподарська продукція або замовлення. Номенклатурна одиниця – це продукція, собівартість якої необхідно калькулювати, а також порівнювати отримані доходи і понесені витрати. Для зручності, сільськогосподарську продукцію можна об'єднувати в групи, враховуючи її ознаки і доцільність для прийняття управлінських рішень.

Розробляючи довідники статей витрат і доходів важливо грамотно сформулювати їх структуру, а також навести повні характеристики складу кожної статті. Також при впровадженні системи управлінського обліку потрібно зважено підійти до розробки довідників центрів відповідальності витрат, доходів, прибутку, інвестицій. При цьому необхідно визначитися з об'ємом інформації, так як, з одного боку, зайва деталізація ускладнить облікові функції, а з іншого – недостатність деталізації не дозволить контролювати діяльність того чи іншого центру. До кожного з розроблених в організації довідників, а також до кожного його елементу

можуть додаватися додаткові довідники, що більш детально характеризують об'єкт обліку.

Створення пакету внутрішніх стандартів сільськогосподарського підприємства – це складна робота, що ставить високі вимоги до розробників, які мусять мати знання теорії та методології обліку і розуміти особливості діяльності підприємства, а також розуміти цілі, до яких прагне керівництво.

Часто, однією з проблем у функціонуванні системи обліку вважають дублювання інформації в управлінському і фінансовому обліку. Сучасний рівень автоматизації обліку дозволяє вирішити цю проблему шляхом трансформації одноразово введеного первинного документа в дві незалежні облікові бази, що обробляють і систематизують інформацію фінансового і управлінського обліку.

Будуючи систему управлінського обліку, впроваджуючи і розвиваючи її, важливо чітко визначити показники діяльності організації, що відображаються в звітності, знайти оптимальне співвідношення між максимально можливою глибиною аналітики і витратами на її облік. Все це дозволить керівництву підприємства приймати ефективні управлінські рішення, базуючись на досконалій системі інформаційного забезпечення.

Список використаної літератури

1. Моссаковський В. Б. Управлінський облік та його особливості у сільському господарстві [Електронний ресурс] / В. Б. Моссаковський, С. Я. Николаева О. Е. Классический Управленческий учет / О. Е. Николаева, Т. В. Шишкова. – М : ЛКИ, 2010. – 400 с.
2. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах : Підручник / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін./ За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – К.: Алеута, 2009. – 1056 с.

Автор

Безкорвайна Лідія Василівна, доцент, ХНЕУ ім. С. Кузнеця (lidia_bezkorovai@ukr.net).

Тези доповіді надійшли 04 лютого 2018 року.
Опубліковано в авторській редакції.